

“Er is nog weinig bekend over hoe ecosystemen reageren op maatregelen voor een betere waterkwaliteit”

Schoner water blijft ingewikkeld

De Kaderrichtlijn Water is al een aantal jaar een veelbesproken beleidsveld, waarop hard gewerkt is aan invoering. Want dat is niet eenvoudig. In 2003 wees onderzoek uit dat zelfs al zou een groot deel van de Nederlandse landbouw verdwijnen, de meest kritische doelstelling voor het water in een aantal gebieden niet zou worden gehaald. Om de doelen haalbaar en betaalbaar te houden, koos de rijksoverheid daarom bij implementatie voor een pragmatische benadering.

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is opgesteld om de toestand van het Europese grond- en oppervlaktewater te verbeteren. Dat proces loopt via doelen stellen, maatregelen selecteren en plannen maken. De lidstaten moeten zelf plannen maken voor hun stroomgebieden. De doelen voor de waterkwaliteit van de wateren in een stroomgebied, moeten de landen afleiden van de referentietoestand van dat watertype: de schoonste, minst aangetaste, meest natuurlijke wateren die Europa kent.

Probleem

Als aan de meest vergaande ecologische doelen met de bijbehorende scherpste normen voor nutriënten zou worden vastgehouden, had Nederland een probleem. In ons drukbevolkte land dat ook nog eens erg intensief wordt gebruikt door de landbouw, is een dergelijke waterkwaliteit niet zomaar te realiseren. De Nederlandse overheid besloot daarom de KRW niet strikt te interpreteren maar pragmatisch met deze richtlijn om te gaan; een speelruimte die de KRW ook bood. De maatregelen moeten er nu voor zorgen dat in 2015 de Nederlandse wateren veel schoner zijn, maar de gebiedsdoelstellingen moeten haalbaar en betaalbaar blijven. De doelen gaan daarom niet langer uit van de schoonste Europese referentie, maar van de Nederlandse toestand in 2000.

Ook andere lidstaten kwamen tot de slotsom dat er heel veel geld nodig zou zijn om de richtlijnen te halen, en de Europese Commissie is voorzichtig akkoord gegaan met deze pragmatische benadering. Nederland heeft wel als enige in vrijwel elk stroomgebied een probleem, door haar kleine oppervlak en ligging benedenstrooms, en haar vergaand aangepaste waterhuishouding. "Daarnaast is de Nederlandse landbouw per kilogram product van een hectare weliswaar relatief schoon, maar wij halen wel heel veel kilo's product van een hectare, waardoor per hectare de emissies groot zijn", vertelt onderzoeker Frank van der Bolt van Alterra.

De overheid heeft de zaak in hoofdlijnen verstandig aangepakt, aldus Van der Bolt. "Natuurbeschermingsorganisaties zijn mischien teleurgesteld dat de Kaderrichtlijn

niet de door hen gewenste stok achter de deur is geworden voor natuurbeleid, maar je moet wel realistisch blijven en oog hebben voor de sociaaleconomische gevolgen", zegt de onderzoeker. "Wat je achteraf wel kunt zeggen is dat de discussie laat op gang is gekomen. Nederland is een van de initiatiefnemers van de Kaderrichtlijn Water, maar er is voor de definitieve vaststelling ervan in 2000 te weinig nagedacht over de gevolgen ervan. Dat kwam in Nederland pas goed op gang na ons verkennende onderzoek in 2003." De rijksoverheid zou er wel baat bij hebben gehad als ze vroegtijdig meer regie op de uitvoering had gevoerd, denkt Van der Bolt, door de voor de uitvoering verantwoordelijke, regionale overheden – de provincies, waterschappen en gemeenten – van hulpmiddelen en kennis te voorzien. "Nu zijn deze allemaal aan de slag gegaan met eigen expertise, eigen doelen en eigen hulpmiddelen, en wordt achteraf geprobeerd alsnog synergie te bereiken. Ondertussen is pragmatisch ingezet op maatregelen die vooral de vorm van de waterlopen verbeteren door bijvoorbeeld het opnieuw laten meanderen en ondieper laten worden van beken, de aanleg van natuurvriendelijke oevers en het weghalen van barrières als stuwen."

Kennis

"Dat was laaghangend fruit waarmee grote stappen worden gezet. Maar welke vervolgstappen aanvullend nodig zijn om nog verder te komen is onduidelijk. Er is nog veel kennis nodig." Bijvoorbeeld kennis over de ecologie. Een ecosysteem is vrij robuust, maar als de druk van nutriënten te hoog wordt, kunnen kenmerkende planten en dieren ineens verdwijnen en ontstaat een nieuw systeem. Om uit deze nieuwe situatie te geraken en weer terug te komen bij het oude, 'natuurlijke' ecosysteem, moet het water alleen weer een stuk schoner worden dan voor de omslag. Over hoe ecosystemen precies reageren op schoner water, welke maatregelen waar effectief zijn en welke kosten en baten daarbij horen, is nog niet veel bekend. Neem rietfilters. Volgens recent onderzoek van Alterra, PPO, ASG en LEI, is dat waarschijnlijk een

van de meest kosteneffectieve maatregelen om iets te doen aan de waterkwaliteit op het gebied van nutriënten. "Maar we waarschuwen wel dat we lang niet alles weten van het functioneren ervan in de praktijk", zegt Van der Bolt. "Wij weten hoe effectief intensief beheerde filters zijn, maar niet wat er gebeurt bij minder intensief beheer in sterk wisselende omstandigheden."

En zo zijn er nog meer vragen. Hoe kun je boeren leren om maatregelen die bekende positieve effecten hebben, kosteneffectief in de bedrijfsvoering in te passen bijvoorbeeld. Gelukkig gaat nu het Innovatieprogramma Water van start waarin ontbrekende kennis wordt vergaard en waarin bestaande kennis toepasbaar wordt gemaakt. Een tiental door Alterra, PRI/PPO en ASG in overleg of gezamenlijk ingediende projecten is hiervoor geselecteerd.

Beoordeling

Hoewel de Nederlandse overheden hard werken aan implementatie van de KRW, durft Van der Bolt nog niet te voorspellen of Nederland in 2015 een voldoende krijgt van de Europese Commissie. "Je zou verwachten dat dit geen probleem is door het intensieve overleg over de implementatie, maar tegelijkertijd weet niemand hoe het proces van beoordeling gaat lopen. Uiteindelijk wordt beoordeeld of je de KRW-werkwijze correct hebt gevolgd, of je voldoende ambities in de geest van de KRW hebt geformuleerd, of de afgesproken maatregelen zijn gerealiseerd en of de nagestreefde doelen voldoende zijn gerealiseerd. Dat zal Nederland zelf moeten aantonen en daar is nog heel wat werk voor nodig, ook qua onderzoek. De KRW eist namelijk dat je kunt onderbouwen wat je gedaan hebt, wat je niet hebt gedaan en waarom doelen mogelijk niet zijn gerealiseerd."

Cluster	Mineralen en Milieukwaliteit
Informatie:	www.kennisonline.wur.nl www.alterra.wur.nl publicaties, rapport 1687
Contact:	Frank.vanderBolt@wur.nl 0317 - 48 64 44